

Sygn. akt I CSK 314/12

**WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ**

Dnia 15 lutego 2013 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Jan Górowski (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Mirosław Bączyk

SSN Barbara Myszka

w sprawie z powództwa Stowarzyszenia "Towarzystwa L." w P.
przeciwko BANK [...]S.A. z siedzibą w W/
o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym
w Izbie Cywilnej w dniu 15 lutego 2013 r.,
skargi kasacyjnej strony pozwanej
od wyroku Sądu Apelacyjnego [...] z dnia 5 października 2011 r.,

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania i orzeczenia o
kosztach postępowania kasacyjnego.**

Uzasadnienie

Sąd Okręgowy zaskarżonym wyrokiem uznał za niedozwolone postanowienie zawarte we wzorcu umowy o nazwie „umowa o kredyt hipoteczny dla osób fizycznych „M.” waloryzowany kursem CHF § 11 ust. 5 o treści: „Raty kapitałowo - odsetkowe oraz raty odsetkowe spłacane są w złotych po uprzednim ich przeliczeniu według kursu sprzedaży CHF z tabeli kursowej Banku [...]S.A. obowiązującego na dzień spłaty z godziny 14⁵⁰” i zakazał wykorzystywania go w obrocie z konsumentami.

Ustalił, że pozwany Bank, przy zawieraniu umów z klientami stosuje jednostronnie przygotowane klauzule umowne, które stanowią typowy wzorzec umowy, wśród których znajduje się postanowienie objęte żądaniem pozwu.

Sąd Okręgowy odniósł się do podnoszonego przez pozwanego zarzutu wadliwości sformułowania pozwu, w którym zawarte zostało jedynie żądanie uznania wzorca umowy za niedozwolony, bez domagania się zakazu jego wykorzystywania. Według oceny Sądu Okręgowego treść art. 479⁴² k.p.c. przesądza o tym, że wyrok uwzględniający powództwo zawierać musi dwa rozstrzygnięcia integralnie ze sobą powiązane, nawet jeśli pozew dotyczy tylko roszczenia określonego w art. 479³⁶ k.p.c. i z tego względu nie znalazł podstaw do uwzględnienia wniosku pozwanego o odrzuceniu pozwu.

Dokonując merytorycznej oceny spornej klauzuli umownej uznał, że wyczerpuje ona hipotezę art. 385¹ § 1 k.p.c., albowiem umowy zawarte przy jej użyciu nie są indywidualnie uzgadniane, postanowienie nie dotyczy głównych świadczeń stron umowy i kształtuje prawa oraz obowiązki konsumenta w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy. Wyraził pogląd, że o abuzywności spornego postanowienia decyduje fakt, iż uprawnienie Banku do określania wysokości kursu sprzedaży CHF nie doznaje żadnych formalnych ograniczeń, zwłaszcza nie przewiduje wymogu aby wysokość kursu ustalonego przez pozwanego pozostawała w określonej relacji do średniego kursu NBP lub kursu ukształtowanego przez rynek walutowy. W rezultacie przyznanie sobie przez Bank prawa do jednostronnego regulowania wysokości rat kredytu waloryzowanego kursem CHF poprzez wyznaczanie w tabelach kursowych kursu sprzedaży franka

szwajcarskiego oraz wysokości tzw. spreadu (różnica między kursem sprzedaży i zakupu waluty obcej), przy pozbawieniu konsumenta jakiegokolwiek wpływu na te parametry rażąco - zdaniem Sądu Okręgowego - narusza interesy konsumenta i jest sprzeczne z dobrymi obyczajami. To w jaki sposób pozwany Bank określa własny kurs franka szwajcarskiego oraz jak w podobnej sytuacji postępują inne banki nie ma według Sądu Okręgowego wpływu na abstrakcyjną kontrolę wzorca.

Sąd Apelacyjny wyrokiem z dnia 5 października 2011 r. apelację pozwanego Banku oddalił. Podniósł, że treść art. 479⁴² § 1 k.p.c. przesądza o tym co winien zawierać wyrok uwzględniający powództwo, oraz podzielił argumentację merytoryczną Sądu pierwszej instancji co do zakwestionowanego wzorca umownego.

Pozwany w skardze kasacyjnej zarzucił naruszenie przepisów postępowania mające istotny wpływ na wynik sprawy, a mianowicie art. 316 § 1 k.p.c. w zw. z art. 391 k.p.c. i art. 4 ustawy z dnia 29 lipca 2011 r. o zmianie ustawy – Prawo bankowe oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 165, poz. 984, dalej: „u.z.p.b”), art. 328 § 2 k.p.c. w zw. z art. 391 k.p.c. oraz obrazę prawa materialnego, tj. art. 385¹ § 1 zd. 1 k.c. w zw. z art. 69 ust. 3 i art. 75 b ust. 1-3 Prawa bankowego, art. 69 ust. 2 punkt 4a w zw. z art. 69 ust. 3 i art. 75 b ust. 1-3 Prawa bankowego.

Bank wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania, bądź o oddalenie powództwa w całości.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Zarzut naruszenia art. 316 § 1 k.p.c. w zw. z art. 4 u.z.p.b. dotyczy zaniechania przez Sąd Apelacyjny oceny stanu rzeczy istniejącego w chwili zamknięcia rozprawy apelacyjnej, tj. nieuwzględnienia zmienionego stanu prawnego wprowadzonego ustawą z dnia 29 lipca 2011 r. o zmianie ustawy – Prawo bankowe oraz niektórych innych ustaw. Pozwany podniósł, że Sąd drugiej instancji wprawdzie odwołał się do tej nowelizacji i stwierdził, że ustawodawca nie uznał kwestionowanej klauzuli wzorca umowy za sprzeczną z prawem, niemniej oceniając ją za krzywdzącą konsumentów (a więc w istocie za abuzywną), wprowadził regulację, która wyeliminowała możliwość takich rozliczeń jakich dokonywał pozwany Bank na jej podstawie. Zarzucił także, że w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku nie wyjaśniono dlaczego, treść tej nowej ustawy potwierdza

w całości stanowisko Sądu Okręgowego co do sprzeczności zakwestionowanego zapisu wzorca umownego z dobrymi obyczajami oraz rażącego naruszenia praw konsumenta.

Stan rzeczy istniejący w chwili zamknięcia rozprawy (art. 316 § 1 k.p.c.) obejmuje zarówno obowiązujące przepisy, które mogą stanowić podstawę prawną rozstrzygnięcia, jak i okoliczności faktyczne rozpoznawanej sprawy (por. np. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7 marca 1997 r., II CKN 70/96, LEX nr 29888). Zasada ta ma zastosowanie do Sądu Apelacyjnego, który w polskim systemie prawnym jest organem merytorycznym, a nie tylko kontrolnym (por. np. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8 lutego 2006 r., II CSK 153/05, LEX nr 192012). Z tego względu stan rzeczy istniejący w chwili zamknięcia rozprawy przez Sąd pierwszej instancji może różnić się od stanu z chwili wytoczenia powództwa, a istotne zmiany dla wyniku procesu mogą także nastąpić w toku postępowania apelacyjnego (por. np. wyrok Sadu Najwyższego z dnia 5 września 1975 r., I CR 526/75, OSNCP 1976, nr 7-8, poz. 171).

Trzeba zgodzić się ze skarżącym, że Sąd Apelacyjny całkowicie pominął obowiązującą już w czasie jego orzekania regulację zawartą w art. 4 u.z.p.b. przesądzającą o wstecznym stosowaniu unormowań przyznających nowe uprawnienia kredytobiorcom, do umów zawartych przed dniem wejścia w życie tejże ustawy tj. przed dniem 26 sierpnia 2011 r. Według tego unormowania w przypadku kredytów lub pożyczek zaciągniętych przez kredytodawcę przed dniem wejścia w życie tej ustawy ma zastosowanie art. 69 ust 2 pkt 4a oraz 75b Prawa bankowego w nowym brzmieniu, w stosunku do tych kredytów lub pożyczek pieniężnych, które nie zostały całkowicie spłacone – do tej ich części kredytu, która pozostała do spłacenia. Poza tym w tym zakresie bank ma obowiązek bezpłatnie dokonać stosownej zmiany umowy kredytowej lub umowy pożyczki. W dodatku także unormowania tej noweli dotyczące kredytu konsumenckiego denominowanego lub indeksowanego do waluty obcej, mają też w oznaczonym zakresie moc wsteczną (por. art. 5 ust. 2 u.z.p.b.).

Skoro więc w uzasadnieniu zaskarżonego orzeczenia Sąd Apelacyjny uznał, że zakwestionowany w spornym wzorcu zapis umowy nie jest sprzeczny z prawem, a nowe unormowanie przewidziało mechanizm obronny kredytobiorcy

przed takim postanowieniem umowy, to niedokonanie w tym kierunku żadnych ustaleń i rozważań, jest istotnym, tj. mogącym mieć wpływ na wynik sprawy naruszeniem art. 316 § 1 w zw. z art. 391 k.p.c.

Nie można także odeprzeć zarzutu obrazy art. 328 § 2 k.p.c. w zw. z art. 391 k.p.c., gdyż rzeczywiście sposób sporządzenia uzasadnienia uniemożliwia odtworzenie toku rozumowania sądu wyjaśniającego podstawę prawną zaskarżonego orzeczenia.

W judykaturze utrwalony jest pogląd, że obraza art. 328 § 2 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. może stanowić usprawiedliwioną podstawę skargi kasacyjnej tylko wtedy, gdy uzasadnienie zaskarżonego wyroku nie zawiera wszystkich koniecznych elementów, bądź zawiera tak kardynalne braki, które uniemożliwiają kontrolę kasacyjną (por. np. orzeczenia Sądu Najwyższego z dnia 8 października 1997 r., I CKN 312/97, z 19 lutego 2002 r., IV CKN 718/00, z dnia 18 marca 2003 r., IV CKN 11862/00, z dnia 20 lutego 2003 r., I CKN 65/01, z dnia 22 maja 2003 r., II CKN 121/01, niepublikowane i z dnia 10 listopada 1998 r., III CKN 792/98, OSNC 1999, nr 4, poz. 83).

Dodać należy, że artykuł 328 § 2 k.p.c. ma odpowiednie zastosowanie w postępowaniu apelacyjnym przez odesłanie zawarte w art. 391 § 1 k.p.c. Zakres tego zastosowania zależy od rodzaju wydanego orzeczenia, oraz od czynności procesowych podjętych przez sąd odwoławczy, wynikających z zarzutów apelacyjnych, limitowanych granicami kognicji sądu drugiej instancji. Jeżeli sąd odwoławczy, oddala apelację orzeka na podstawie materiału zgromadzonego w postępowaniu w pierwszej instancji nie musi powtarzać dokonanych ustaleń, gdyż wystarczy stwierdzenie, że przyjmuje je za własne (por. np. orzeczenia Sądu Najwyższego z dnia 13 grudnia 1935 r., C III 680/34. Zb. Urz. 1936, poz. 379, z dnia 14 lutego 1938, r. C II 2172/37 Przegląd Sądowy 1938, poz. 380 i z dnia 10 listopada 1998 r., III CKN 792/98, OSNC 1999, nr 4, poz. 83). W sprawie jednak skarga kasacyjna została oparta na zmianie stanu prawnego jaki nastąpił w toku instancji i w związku z tym Sąd Apelacyjny miał obowiązek wyjaśnić jaki wpływ ta nowelizacja mająca częściowo moc wsteczną, wywarła na wynik sprawy.

Rola uzasadnienia nie ogranicza się tylko do przekonania stron co do słuszności stanowiska sądu i zgodności z prawem orzeczenia, ale jego zadaniem

jest także umożliwienie przeprowadzenia kontroli apelacyjnej i kasacyjnej. Spełnia ono także funkcję porządkującą, obligując stosujący prawo sąd do prawidłowej i pełnej rekonstrukcji stanu faktycznego i jego subsumcji do miarodajnej normy prawa materialnego, w następstwie czego dochodzi do jej konkretyzacji w sentencji wyroku. Dlatego też dwie podstawy rozstrzygnięcia: faktyczna i prawna powinny być spójne tworząc logiczną całość. Uzasadnienie zaskarżonego wyroku, nie spełnia tych wymagań.

Trzeba zgodzić się z zarzutem, że zdanie „Należy mieć przede wszystkim na uwadze, iż problem rozliczeń kredytów zaciągniętych we frankach szwajcarskich z uwagi na jego” urywa się w tym miejscu, a ostatnia strona uzasadnienia rozpoczyna się od końcówki innego zdania „niniejszego procesu”. Oczywiście, wyjaśnienie podstawy prawnej wyroku nie może ograniczać się wyłącznie do odwołania się do ustawy jako takiej bez wskazania artykułów, które w sprawie są istotne, lecz powinno obejmować także wyjaśnienie przyjętego przez sąd sposobu ich wykładni i zastosowania prawa umożliwiającego ocenę, czy w rozumowaniu tym nie popełniono błędów (por. np. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 29 czerwca 2001 r., I PKN 498/00, LEX nr 104146). Z tego względu należało dojść do wniosku, że uzasadnienie zaskarżonego wyroku w istocie nie zawiera uzasadnienia podstawy prawnej tego orzeczenia „z przytoczeniem przepisów prawa”.

Skoro wskazane względy przesądzały w pierwszym rzędzie zasadność podstawy naruszenia prawa procesowego, to Sąd Najwyższy był zwolniony od dokonywania rozważań dotyczących podstawy naruszenia prawa materialnego. Skuteczne bowiem ich zgłoszenie wchodzi zasadniczo w rachubę tylko wtedy, gdy ustalony stan faktyczny, będący podstawą zaskarżonego wyroku, nie budzi zastrzeżeń (por. np. orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 26 marca 1997 r., II CKN 60/97, OSNC 1997, nr 9, poz. 128).

Z tych względów Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji (art. 398¹⁵ § 1 k.p.c.).